



## Redovisning av AP-fondernas verksamhet 2009

---

### Sammanfattning

Utskottet behandlar regeringens skrivelse 2009/10:130 AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009. I skrivelsen lämnar regeringen en redovisning av AP-fondernas verksamhet under 2009. Dessutom redovisas bl.a. en utvärdering av fondstyrelsernas långsiktiga strategiska förvaltning 2001 till 2009 samt en utvärdering av fondernas operativa förvaltning under femårsperioden 2005–2009.

Fonderna återhämtade under 2009 en stor del av de omfattande förluster fonderna gjorde under finanskrisen. Sammantaget redovisade buffertfonderna (inklusive Sjätte AP-fonden) ett resultat på nästan 136 miljarder kronor under 2009, vilket innebär en avkastning efter kostnader på drygt 19 %. Det är den högsta årliga avkastning buffertfonderna redovisat sedan pensionsreformen genomfördes för tio år sedan och innebar att fondernas samlade kapital steg med 120 miljarder kronor, från 707,1 miljarder kronor i slutet av 2008 till 827,1 miljarder kronor i slutet av 2009. Att kapitalet inte ökade lika mycket som resultatet beror på att pensionsutbetalningarna under året var större än inbetalda pensionsavgifter.

Trots det bättre resultatet är buffertfondernas samlade bidrag till finansieringen av pensionssystemet (avkastning utöver inkomstindex) sedan starten 2001 fortfarande negativt. Utskottet anser dock att fondernas långsiktiga resultat måste bedömas med försiktighet då de senaste tio åren har varit en relativt unik period på kapitalmarknaderna med två börsfall och stora svängningar i tillgångsvärdena.

Utskottet konstaterar att fondernas förvaltningskostnader fortsatte att stiga under 2009. Utskottet utgår ifrån att regeringen i kommande utvärderingar följer upp vilka mått och steg fonderna tar för att effektivisera verksamheterna och sänka kostnaderna, både internt i de enskilda fonderna och genom samarbete mellan fonderna.

I betänkandet behandlas två motioner som väckts med anledning av skrivelsen och tre motioner som lämnats under allmänna motionstiden 2010. I betänkandet finns en reservation.

# Innehållsförteckning

Sammanfattning .....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut .....	3
Redogörelse för ärendet .....	4
Ärendet och dess beredning .....	4
Skrivelsens huvudsakliga innehåll .....	4
Fondernas resultat 2009 .....	4
Regeringens utvärdering av AP-fonderna .....	9
Övriga förvaltningsfrågor .....	16
Utskottets överväganden .....	21
AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009 .....	21
Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna .....	24
Styrningen av AP-fonderna .....	27
Reservation .....	30
Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna, punkt 2 (MP, V) .....	30
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag .....	32
Skrivelsen .....	32
Följdmotionerna .....	32
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010 .....	32

## *Tabeller*

Tabell 1. Buffertfondernas interna och externa förvaltningskostnader 2009 .....	5
Tabell 2. Buffertfondernas bidrag till pensionssystemets finansiering .....	9
Tabell 3. Första–Fjärde AP-fondernas avkastning halvårsskiftet 2001 t.o.m. 2009 .....	11
Tabell 4. Sjätte AP-fondens avkastning efter kostnader .....	15

## *Diagram*

Diagram 1. Buffertfondernas nominella avkastning 2009 och genomsnitt 2005–2009 .....	6
Diagram 2. Buffertfondernas kapital 2008 och 2009 .....	7

# Utskottets förslag till riksdagsbeslut

## 1. AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009

Riksdagen lägger skrivelse 2009/10:130 till handlingarna.

## 2. Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna

Riksdagen avslår motionerna

2009/10:Fi17 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkandena 1 och 2,

2009/10:Fi18 av Mikaela Valtersson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,

2010/11:Fi217 av Ulf Holm m.fl. (MP) och

2010/11:Fi274 av Valter Mutts och Annika Lillemets (båda MP) yrkandena 1–4.

*Reservation (MP, V)*

## 3. Styrningen av AP-fonderna

Riksdagen avslår motion

2010/11:Fi256 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M).

Stockholm den 18 november 2010

På finansutskottets vägnar

*Anna Kinberg Batra*

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Anna Kinberg Batra (M), Thomas Östros (S), Elisabeth Svantesson (M), Jennie Nilsson (S), Göran Pettersson (M), Jörgen Hellman (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Monica Green (S), Bo Bernhardsson (S), Annie Johansson (C), Marie Nordén (S), Staffan Anger (M), Mikaela Valtersson (MP), Anders Sellström (KD), Johnny Skalin (SD), Gunnar André (FP) och Jacob Johnson (V).

# Redogörelse för ärendet

## Ärendet och dess beredning

### Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen 2009/10:130 AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009 lämnar regeringen en redovisning av AP-fondernas verksamhet under 2009. Dessutom redovisas en utvärdering av fondstyrelsernas långsiktiga strategiska förvaltning 2001 till 2009 samt en utvärdering av fondernas operativa förvaltning under femårsperioden 2005–2009. Vidare redovisar regeringen sin syn på fondernas arbete med riktlinjerna för miljö och etik i kapitalförvaltningen och fondernas riktlinjer för bolagsstyrning. I skrivelsen redovisas också en granskning av hur fonderna genomfört de riktlinjer för ersättningsvillkor som regeringen beslutade om 2009.

I betänkandet behandlas också två motioner som lämnats med anledning av skrivelsen och tre motioner som lämnats under allmänna motionstiden.

### Fondernas resultat 2009

#### *Övergripande*

Den relativt starka återhämtningen på världens aktiemarknader efter finanskrisen 2008 innebar att förvaltningen av de s.k. buffertfonderna, dvs. Första–Fjärde AP-fonderna och Sjätte AP-fonden, gav ett sammanlagt resultat på 135,6 miljarder kronor under 2009. Resultatet motsvarar en avkastning efter kostnader på 19,3 %, vilket kan jämföras med avkastningen 2008 på –21,6 % (realt sett uppgick avkastningen 2009 till 18,2 eftersom inflationen under loppet av året var 0,9 %).

Detta är den högsta årliga avkastningen som buffertfonderna redovisat sedan pensionsreformen genomfördes för tio år sedan. Resultatet innebar att fonderna tog tillbaka en stor del av de förluster man gjorde under finanskrisen 2008 (då fonderna redovisade ett negativt resultat på 194,7 miljarder kronor).

Under 2009 överskred pensionsutbetalningarna de inbetalda pensionsavgifterna med 15,6 miljarder kronor. Det är första gången som utbetalningarna var större än avgifterna, vilket betydde att buffertfonderna för första gången var tvungna att skjuta till medel för att säkerställa de löpande pensionsutbetalningarna. Kostnaderna för att administrera ålderspensionssystemet uppgick under året till 0,9 miljarder kronor. Sammantaget innebär detta att buffertfondernas samlade kapital steg med 120 miljarder kronor, från 707,1 miljarder kronor i slutet av 2008 till 827,1 miljarder kronor i slutet av 2009.

Sedan 2001, då de reformerade AP-fonderna började förvalta pensionskapitalet enligt nya placeringsregler, har fonderna gett en årlig genomsnittlig avkastning på 3,2 % (realt 1,6 % eftersom inflationen under perioden uppgått till 1,6 %). Det är lägre än inkomstindex, som stigit med i genomsnitt 3,6 % under perioden 2001 till 2009. Inkomstindex är ett viktigt jämförelsemått över fondernas bidrag till pensionsfinansieringen eftersom inkomstindex är grunden för den årliga uppräknings av pensionssystemets tillgångar och skulder.

Tittar man enbart på utvecklingen de senaste fem åren (2005–2009) har fonderna gett en avkastning på i genomsnitt 4,8 % per år (realt 3,2 %), vilket är högre än inkomstindex som under samma period stigit med i genomsnitt 3,8 % per år.

**Tabell 1. Buffertfondernas interna och externa förvaltningskostnader 2009**

*Belopp i miljoner kronor<sup>1</sup>*

	Interna kostnader	Externa kostnader	Totalt
Första AP-fonden	191 (180)	112 (139)	303 (319)
Andra AP-fonden	150 (159)	182 (171)	332 (330)
Tredje AP-fonden	147 (137)	170 (147)	317 (280)
Fjärde AP-fonden	174 (157)	25 (44)	199 (201)
Summa 1–4	662 (633)	489 (501)	1 151 (1 134)
Sjätte AP-fonden	130 (127)	16 (17)	146 (144)

<sup>1</sup> Siffrorna inom parentes anger kostnaderna 2008.

AP-fondernas kostnader för förvaltning av pensionskapitalet steg kraftigt direkt efter pensionsreformen, bl.a. på grund av ändrade placeringsregler och att pensionskapitalet delades upp i fyra lika stora buffertfonder. Som framgår av tabell 1 steg de sammanlagda kostnaderna i Första–Fjärde AP-fonderna ytterligare något under 2009 jämfört med 2008. Totalt uppgick kostnaderna till nästan 1,2 miljarder kronor, vilket motsvarar knappt 0,14 % av förvaltad kapital.

Förutom dessa kostnader tillkommer utgifter på sammanlagt 626 miljoner kronor, som i enlighet med AP-fondernas gemensamma redovisningsprinciper inte redovisas som kostnader (nya principer infördes 2005). Det handlar t.ex. om prestationsbaserade avgifter för extern förvaltning, dvs. avgifter som endast betalas ut om den externa förvaltaren når en avkastning som överstiger en viss överenskommen nivå. Under 2008 uppgick dessa utgifter till 689 miljoner kronor.

Sjätte AP-fondens kostnader uppgick till 146 miljoner kronor 2009, vilket motsvarar 0,84 % av förvaltad kapital. Det är betydligt högre än övriga AP-fonder, vilket beror på att Sjätte AP-fonden har ett annat förvaltningsuppdrag med bl.a. kostnadskrävande placeringar i onoterade tillgångar. Till kostnaderna ska läggas utgifter om ytterligare 167 miljoner kronor som enligt AP-fondernas gemensamma redovisningsregler inte ska redovisas som kostnader.

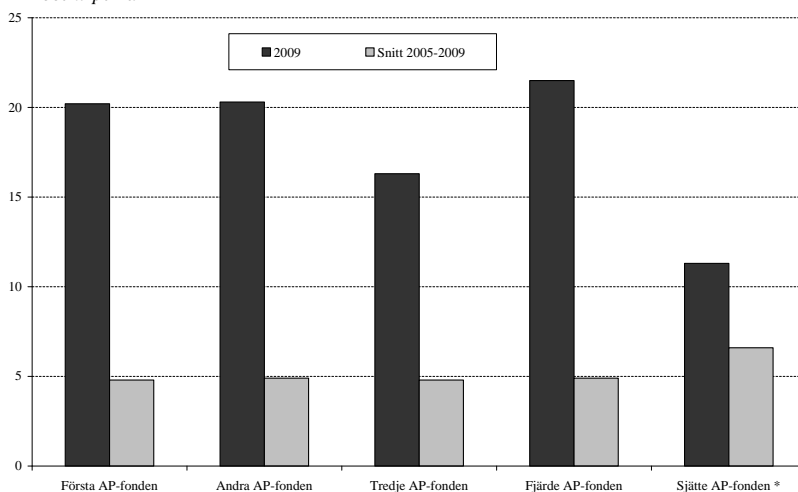
### Första AP-fondens resultat

Resultatet för första AP-fonden blev 34,6 miljarder kronor under 2009, vilket motsvarar en avkastning efter förvaltningskostnader på 20,2 %. Fondens interna och externa förvaltningskostnad uppgick till 303 miljoner kronor. Till det kommer utgifter på 67 miljoner kronor som inte redovisas som kostnader (se ovan). Rörlig ersättning på motsvarande 1,3 miljoner kronor betalades ut till personalen 2009 (exklusive vd och ledningsgrupp).

Fonden har gett en total avkastning på 4,8 % per år under den senaste femårsperioden, vilket är under styrelsens mål på 5,5 % per år. Under 2009 införde fonden en ny investeringsmodell med fokus på långsiktiga strategiska beslut. I samband med det avskaffades de tidigare målen för den aktiva kortsiktiga förvaltningen. Fondens kapital uppgick i slutet av 2009 till 202,3 miljarder kronor.

**Diagram 1. Buffertfondernas nominella avkastning 2009 och genomsnitt 2005–2009**

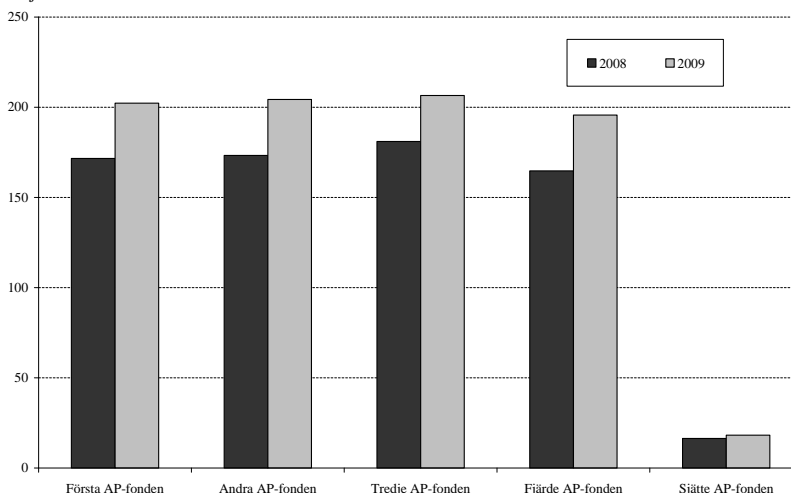
Procent per år



### Andra AP-fondens resultat

Andra AP-fondens resultat uppgick till 34,9 miljarder kronor 2009. Det motsvarar en avkastning efter kostnader på 20,3 %. Fondens interna och externa förvaltningskostnad var 332 miljoner kronor. Till det kommer utgifter på 194 miljoner kronor som inte redovisas som kostnader. Under 2009 betalades 3,7 miljoner kronor i rörlig ersättning till personalen (exklusive vd och ledningsgrupp).

Realt sett har fonden gett en avkastning på i genomsnitt 3,7 % per år under de senaste fem åren, vilket är under fondens långsiktiga mål om en real avkastning på 5 % per år. Under 2009 har fonden tagit bort de tidigare målen för den aktiva förvaltningen av kapitalet. Andra AP-fondens kapital uppgick i slutet av 2009 till 204,3 miljarder kronor.

**Diagram 2. Buffertfondernas kapital 2008 och 2009***Miljarder kronor**Tredje AP-fondens resultat*

Resultatet för Tredje AP-fonden blev 29,4 miljarder kronor under 2009, vilket motsvarar en avkastning efter förvaltningskostnader på 16,3 %. Fondens interna och externa förvaltningskostnader stannade på 317 miljoner kronor. Till det kommer utgifter på sammanlagt 303 miljoner kronor som inte redovisas som kostnader. Under 2009 betalades 4,9 miljoner kronor i rörlig ersättning till personalen (exklusive vd och ledningsgrupp), vilket motsvarar 1,4 månadslöner per anställd.

Fondens långsiktiga mål är att fonden ska ge en avkastning på reallt minst 4 % per år. Målet är inte uppfyllt eftersom fonden sedan 2001 och under perioden 2005 till 2009 endast gett en real avkastning på 1,9 % respektive 3,5 % per år. Den operativa förvaltningen gav under 2009 en avkastning på 1,1 miljard kronor, vilket ligger över årets mål om en avkastning på 500 miljoner kronor. Tredje AP-fonden är den fond bland buffertfonderna som har störst andel s.k. alternativa tillgångar, t.ex. fastigheter. Det har påverkat fondens avkastning under 2009, eftersom utvecklingen under året gynnat fonder med hög aktieandel.

Tredje AP-fondens kapital uppgick i slutet av 2009 till 206,5 miljarder kronor.

*Fjärde AP-fondens resultat*

Fjärden AP-fonden gav under 2009 ett resultat på 34,9 miljarder kronor. Det motsvarar en avkastning efter kostnader på 21,5 %. Fondens interna och externa förvaltningskostnader uppgick till 199 miljoner kronor. Till det kommer utgifter på 62 miljoner kronor som inte redovisas som kostnader. Under 2009 betalades 4,2 miljoner kronor i rörlig ersättning till personalen (exklusive vd och ledningsgrupp).

Fondens mål t.o.m. 2009 är att skapa en real avkastning efter kostnader på 4,5 % per år över en femårsperiod. Under perioden 2005 till 2009 uppgick den reala avkastningen till 3,3 % per år, vilket innebär att målet inte är uppfyllt. Målet för den operativa förvaltningen 2009 var att ge en extra avkastning på 0,4 procentenheter utöver jämförelseindex. Målet infriades i och med att den operativa avkastningen gav en avkastning utöver jämförelseindex på 1,4 procentenheter. Fondens kapital uppgick i slutet av 2009 till 195,7 miljarder kronor.

#### *Sjätte AP-fondens resultat*

Sjätte AP-fondens totala resultat uppgick till 1,9 miljarder kronor 2009, vilket motsvarar en avkastning efter kostnader på 11,3 %. Fondens interna och externa förvaltningskostnader uppgick till 146 miljoner kronor. Till det kommer utgifter på 167 miljoner kronor som inte redovisas som kostnader. Under 2009 betalade fonden 3 miljoner kronor i rörlig ersättning till personalen (exklusive vd och ledningsgrupp).

Sedan fonden bildades 1996 har fondkapitalet vuxit med 7,8 miljarder kronor, till 18,2 miljarder kronor i slutet av 2009, vilket motsvarar en nominell och real tillväxt per år på 4,4 % respektive 3,12 %.

Fondens kortsiktiga mål för 2009 var att avkastningen på kapitalet skulle uppgå till 7,5 %. Målet nåddes genom att avkastningen blev 11,3 %. Fondens långsiktiga mål är en avkastning på 7 % per år, vilket inte uppnåtts eftersom avkastningen sedan 2003 uppgår till 6,6 % per år.

#### *Sjunde AP-fondens resultat*

Sjunde AP-fonden är det statliga fondalternativet inom premiepensionssystemet.

Premiesparfonden, vilken är den fond som de s.k. icke-väljarna i premiepensionssystemet placeras i, gav under 2009 en avkastning efter kostnader på 35,1 %. Det är 0,1 procentenheter högre än genomsnittet av samtliga premiepensionsfonders avkastning. Under de senaste fem åren har premiesparfonden gett en avkastning på 4,5 % per år, vilket är 2,4 procentenheter lägre än övriga fonder i systemet. Fonden har inte nått sitt mål att under en femårsperiod ge en avkastning som minst motsvarar genomsnittet för övriga fonder. I slutet av 2009 uppgick kapitalet i premiesparfonden till 89,7 miljarder kronor.

Premievals-fonden är den valbara statliga fonden. Fonden gav under 2008 en avkastning på 46,1 %, vilket är 6,6 procentenheter högre än genomsnittet för premiepensionsfonderna. Under den senaste femårsperioden har fonden gett en avkastning på 5,1 % per år, vilket är 1,8 procentenheter sämre än genomsnittet. Målet att fondens avkastning under en femårsperiod ska överstiga genomsnittet för premiepensionsfonderna med 0,35 procentenheter har därmed inte uppnåtts.



## Regeringens utvärdering av AP-fonderna

Regeringens utvärdering omfattar följande delar:

- fondstyrelsernas mål och beslut av strategisk vikt
- fondernas operativa förvaltning
- övriga frågor – riktlinjer för miljö och etik, bolagsstyrning och ersättningsvillkor.

Utvärderingen av de strategiska besluten omfattar perioden 2001–2009 och utvärderingen av den operativa förvaltningen omfattar perioden 2005–2009. Utvärderingen bygger på underlag från McKinsey och KPMG.

### Allmänt

Regeringen gör först en bedömning av AP-fondernas bidrag till pensionssystemet under perioden 2001–2009.

Pensionssystemets samlade buffertkapital, dvs. summan av Första-Fjärde AP-fondernas och Sjätte AP-fondens kapital, uppgick i slutet av 2009 till 827,1 miljarder kronor. Sedan 2001 har fonderna gett en avkastning på 204 miljarder kronor, motsvarande en avkastning på 3,2 % per år.

**Tabell 2. Buffertfondernas bidrag till pensionssystemets finansiering**

*Belopp i miljarder kronor*

	Årligt resultat	Resultat om fonderna gett resultat motsva- rande inkomstindex	Årlig differens	Akkumulerad differens
2001	-26	8,2	-32,4	-34,2
2002	-85,6	17,1	-102,7	-136,9
2003	80,8	32,9	47,9	-89
2004	63,7	22,4	41,3	-47,7
2005	113,7	16,6	97,1	49,3
2006	82,5	19,3	63,2	112,6
2007	36,6	23,7	12,9	125,5
2008	-194,7	34,6	-229,3	-103,8
2009	135,6	49,5	86,1	-17,8

Inkomstindex, som utgör grunden i den årliga uppräknings av pensionssystemets tillgångar och skulder, är ett viktigt mått på fondernas bidrag till finansieringen av pensionerna. Under perioden 2001–2009 steg inkomstindex med 3,6 % per år. Det är mer än fondernas avkastning och innebär att fondernas finansieringsbidrag varit negativt under den aktuella perioden. Som framgår av tabell 2 uppgick det ackumulerade underskottet, dvs. skillnaden mellan den verkliga avkastningen och en avkastning i nivå med inkomstindex, till minus 17,8 miljarder kronor i slutet av 2009. Det är dock betydligt bättre än under 2008, då det ackumulerade underskottet uppgick till över 100 miljarder kronor.

Regeringens slutsats är dock att fonderna bidragit positivt till balanseringen av systemet genom att fonderna förhindrat en tidigare aktivering av den s.k. bromsen i pensionssystemet. Utan fondernas överskott under åren 2005–2007 hade det varit nödvändigt att aktivera bromsen redan 2005, i stället för 2008.

Regeringen konstaterar att pensionssystemet visat upp stora underskott under 2008 och 2009, motsvarande 243 respektive 323 miljarder kronor. Det innebär, enligt regeringen, att fonderna inte hade kunnat förhindra en aktivering av bromsen 2008 även om fonderna helt undvikit börsnedgången i samband med finanskrisen och under 2008 redovisat en positiv avkastning i nivå med inkomstindex. De senaste årens kraftiga försämring av pensionssystemets finansiella ställning förklaras av andra faktorer än avkastningen på kapitalet i AP-fonderna.

Första–Fjärde AP-fonderna hade vid utgången av 2009 i genomsnitt ca 54 % av kapitalet investerat i aktier. Regeringen konstaterar att fondernas höga aktieandel inte har gett förväntad utdelning, eftersom perioden 2001–2009 varit historiskt unik i den meningen att den omfattat två kraftiga nedgångar på världens aktiebörser. Däremot har fonderna klarat sig relativt väl ur ett internationellt perspektiv, enligt regeringen. En jämförelse med ett urval av liknande internationella pensionsfonder visar att buffertfondernas årliga avkastning under perioden 2005–2009 legat över genomsnittet för de utvalda fonderna.

När det gäller fonderna i premiepensionssystemet hade fonderna vid utgången av 2009 i genomsnitt 82 % av kapitalet investerat i aktier, dvs. en betydligt högre aktieandel än buffertfonderna. Det innebär att fonderna i premiepensionssystemet haft en ännu sämre utveckling än buffertfonderna. Premiesparfonden och premievals-fonden gav under perioden 2001–2009 en avkastning på 0,7 % respektive 0,2 % per år och övriga fonder i premiepensionssystemet gav i genomsnitt 0,6 % per år. Det kan jämföras med buffertfondernas avkastning på 3,2 % per år och utvecklingen av inkomstindex på 3,6 % per år.

### *Utvärdering av Första–Fjärde AP-fondernas strategiska mål och beslut*

#### **Övergripande slutsatser**

Regeringen konstaterar att Första–Fjärde AP-fondernas långsiktiga avkastning förbättrades rejält under 2009. Från halvårsskiftet 2001 t.o.m. 2009 gav fonderna tillsammans ett resultat på 222 miljarder kronor, vilket kan jämföras med det långsiktiga resultatet i fjol då fonderna tillsammans redovisade ett resultat för perioden halvårsskiftet 2001 t.o.m. 2008 på 89 miljarder kronor. Fonderna har emellertid inte nått upp till den långsiktiga avkastning som redovisades åren före det kraftiga börsfallet 2008.

Som framgår av tabell 3 har Första–Fjärde AP-fonderna sedan 2001 gett en avkastning på kapitalet på i genomsnitt 3,9 % per år. Första–Tredje AP-fonderna har gett en avkastning som överstiger inkomstindex under perioden (3,6 % per år), medan Fjärde AP-fondens avkastning understiger inkomstindex. Ingen av fonderna har nått sina egna nominella mål för avkastningen, vilka varierar mellan 5,5 % och 6,2 % per år.

**Tabell 3. Första–Fjärde AP-fondernas avkastning halvårsskiftet 2001 t.o.m. 2009**

	<b>Avkastning i genomsnitt</b>	<b>Fondernas totala avkastningsmål</b>
Första AP-fonden	3,9 % (1,9 %)	5,5 %–6,2 %
Andra AP-fonden	4,0 % (2,0 %)	5,5 %–6,2 %
Tredje AP-fonden	4,1 % (2,6 %)	5,5 %–6,2 %
Fjärde AP-fonden	3,4 % (1,2 %)	5,5 %–6,2 %
Snitt Första–Fjärde AP-fonderna	3,9 % (1,9 %)	5,8 %

Anm: Siffrorna inom parentes anger avkastningen under perioden halvårsskiftet 2001–2008. I skrivelsen anges endast nominellt mål för fonderna i ett intervall mellan 5,5 % och 6,2 %. Detta intervall anges i tabell för respektive fond.

Det faktum att kapitalmarknaden under loppet av knappt tio år har upplevt två stora börsfall har ökat behovet för fonderna att kunna förutse och hantera stora svängningar. Detta har bl.a. lett till att flera av fonderna under 2009 ändrat sina förvaltningsmodeller och infört ett mer dynamiskt arbetssätt med större fokus på medelfristiga beslut i kapitalförvaltningen. Regering noterar att inriktningen mot ett mer dynamiskt arbetssätt har blivit en trend bland såväl svenska som internationella kapitalförvaltare. Företeelsen är dock relativt ny, vilket betyder att det finns relativt få exempel på fonder som framgångsrikt lyckats införa de nya modellerna.

Införandet av nya förvaltningsmodeller innebär att skillnaderna mellan Första–Fjärde AP-fonderna nu är väsentligt större än vad de varit tidigare. Enligt regeringen är detta i grunden en positiv utveckling som ligger i linje med det ursprungliga beslutet att inrätta fyra separata AP-fonder. Motivet för att skapa fler fonder med samma uppdrag var bl.a. att sprida riskerna i förvaltningen. En annan effekt av de nya modellerna är att flera fonder slutat att separata redovisa avkastningen från långsiktiga, medelsiktiga och aktiva beslut, vilket kan försvåra jämförelsen mellan fonderna. Regeringen anser att det är önskvärt att fonderna presenterar sina resultat på ett sätt som främjar uppföljning och utvärdering av fondernas strategiska och operativa beslut.

Trots att det blivit svårare att göra jämförelser anser regeringen att det fortfarande är styrelsernas långsiktiga strategiska beslut som har störst betydelse för fondernas resultatutveckling.

### **Första AP-fondens strategiska beslut**

Första AP-fonden införde en helt ny förvaltningsmodell under 2009 där målen för verksamheten anges i termer av absolut avkastning och där fokus läggs på mer medelfristiga beslut (och mindre kortsiktig operativ förvaltning). Förvaltningsmodellen beskrivs utförligt på s. 57 i skrivelsen och fonden räknar med att det nya arbetssättet kommer att ge en kostnadsbesparing på 100 miljoner kronor per år. Då främst genom personalneddragningar, minskade kostnader för extern förvaltning och lägre transaktionskostnader (lägre mäklaravgifter etc.). Som en följd av förändringen särredovisar Första AP-fonden sedan oktober 2009 inte längre resultaten av strategiska beslut och aktiv förvaltning.

Under perioden 2001 t.o.m. september 2009 uppgick dock fondens resultat av strategiska beslut till 46,3 miljarder kronor före kostnader, vilket utgör 92 % av fondens totala avkastning.

Vid utgången av 2009 var Första AP-fondens strategiska portfölj fördelat på 58 % svenska och utländska aktier, 37 % räntebärande tillgångar och 5 % alternativa tillgångar (t.ex. fastigheter). Sett över hela utvärderingsperioden har andelen svenska aktier och alternativa tillgångar ökat, medan räntebärande tillgångar och utländska aktier minskat.

### **Andra AP-fondens strategiska beslut**

Andra AP-fondens långsiktiga strategiska portfölj gav under perioden 2001–2009 en avkastning på 62,2 miljarder kronor, vilket motsvarar 103 % av fondens totala avkastning.

Fondens strategiska portfölj bestod vid utgången av 2009 av 53 % svenska och utländska aktier, 34 % räntebärande tillgångar och 10 % alternativa tillgångar. Över perioden som helhet har andelen alternativa tillgångar och aktier i tillväxtmarknader ökat medan svenska och utländska aktier minskat.

### **Tredje AP-fondens strategiska beslut**

Tredje AP-fonden införde 2009 en ny förvaltningsmodell där förvaltningen inriktas mot ett mer dynamiskt arbetssätt och större självständighet för fondens vd. Modellen beskrivs mer utförligt på s. 60 i skrivelsen.

Fondens strategiska portfölj gav under perioden 2001 t.o.m. 2009 en avkastning på 59,8 miljarder kronor, vilket motsvarar 96 % av fondens totala avkastning. Vid utgången av 2009 bestod portföljen av 49 % svenska och utländska aktier, 34 % räntebärande tillgångar, 16 % alternativa tillgångar och 1 % tillgångar till följd av aktiva placeringsbeslut. Under de senaste tre åren har fonden resultatmässigt missgynnats av en relativt sett låg andel aktier i portföljen, långsiktigt har det dock varit en fördel.

## **Fjärde AP-fondens strategiska beslut**

Fjärde AP-fondens strategiska portfölj har under utvärderingsperioden gett en avkastning på 54,7 miljarder kronor, vilket motsvarar 108 % av fondens totala avkastning. Portföljen bestod vid utgången av 2009 av 60 % aktier, 35 % räntebärande tillgångar och 4 % alternativa tillgångar. Sedan 2001 har andelen svenska aktier minskat och andelen aktier i tillväxtmarknader ökat. Fjärde AP-fonden har högst andel aktier bland fonderna och är den fond som tillsammans med Andra AP-fonden har störst andel svenska aktier, vilket varit gynnsamt för resultatet under det senaste året.

### *Utvärdering av Första–Fjärde AP-fondernas operativa förvaltning*

#### **Övergripande slutsatser**

Regeringen konstaterar att resultatet av fondernas operativa förvaltning under perioden 2005–2009 är mindre otillfredsställande eller otillfredsställande, trots de relativt starka resultaten under 2009. Första och Tredje AP-fonderna redovisar positiva resultat före avdrag för kostnader, men resultaten understiger rimligt satta mål, enligt regeringen. Andra och Fjärde AP-fondernas genomsnittliga resultat av den operativa förvaltningen under perioden är negativt före kostnader. Anledningen till det bättre resultatet under 2009 är bl.a. att fonderna beslutade att behålla de aktiva positioner som utvecklades mycket svagt under 2008, men som återhämtade sig starkt under 2009.

Vidare konstaterar regeringen att de ändringar av förvaltningsmodellerna som flera fonder gjort under 2009 innebär att fonderna nu ökat sin fokusering på långsiktiga strategiska beslut och minskat fokuseringen på aktiva och operativa förvaltningsbeslut. Enligt regeringen är det en förändring i rätt riktning med tanke på de tidigare erfarenheterna att de strategiska besluten har en större betydelse för fondernas avkastning än den operativa förvaltningen.

Till följd av bl.a. de ändrade förvaltningsmodellerna skiljer sig beräkningarna och redovisningarna av det operativa resultatet mellan fonderna. Det innebär att jämförelsen mellan fonderna försvåras. Regeringen uppmanar därför fonderna att tydligt redovisa resultaten av sin operativa förvaltning.

#### **Första AP-fondens operativa förvaltning**

Under 2009 förändrade Första AP-fonden sin förvaltningsmodell. Den nya modellen innebär bl.a. en fokusering på medelfristiga beslut och absolut avkastning. Fonden bedriver dock fortfarande aktiv förvaltning (målet är dock absolut avkastning, inte avkastning mot ett jämförelseindex), men sedan oktober 2009 särredovisas inte resultatet av den operativa förvaltningen.

Under perioden 2005 t.o.m. september 2009 gav fondens operativa förvaltning ett resultat på 4,1 miljarder kronor före kostnader, motsvarande en avkastning på 0,25 %. Resultatet bedöms som mindre tillfredsställande av regeringen. Det tre första kvartalen 2009 var resultatet 1,5 miljarder kronor.

Regeringen anser att Första AP-fonden bör återgå till att redovisa resultatet av den operativa förvaltningen. Att fonden infört mål om absolut avkastning är inte ett motiv för att inte redovisa resultatet av en verksamhet som fonden faktiskt bedriver, enligt regeringen.

### **Andra AP-fondens operativa förvaltning**

Andra AP-fondens aktiva förvaltning gav under perioden 2005 t.o.m. 2009 ett resultat på -2,4 miljarder kronor före kostnader, vilket motsvarar en avkastning på -0,35 procentenheter. Under 2009 gav förvaltningen ett resultat på 1,8 miljarder kronor, främst inom aktieförvaltningen. Fondens mål är en avkastning på i genomsnitt 0,5 procentenheter per år och har inte uppnåtts. Resultatet är otillfredsställande, enligt regeringen.

### **Tredje AP-fondens operativa förvaltning**

Tredje AP-fondens operativa resultat under femårsperioden uppgick till 1,4 miljarder kronor före kostnader, motsvarande en avkastning 0,2 procentenheter per år. Under 2009 gav den aktiva förvaltningen ett resultat på 2,9 miljarder kronor, bl.a. på grund av att fonden beslutade behålla räntebärande värdepapper (med viss kreditrisk) som gav ett mycket svagt resultat 2008 och som återhämtade sig under 2009.

Från och med 2009 ingår fondens operativa förvaltning i det övergripande målet att nå en sammanlagd real avkastning om minst 4 % per år. Tidigare hade fonden ett mål om en avkastning av den operativa förvaltningen på i genomsnitt 0,5 procentenheter per år. Regeringen konstaterar att fondens resultat av den aktiva förvaltningen är mindre tillfredsställande.

### **Fjärde AP-fondens operativa förvaltning**

Fjärde AP-fondens aktiva resultat under femårsperioden uppgick till -2,3 miljarder kronor före kostnader, motsvarande en avkastning på -0,2 procentenheter. För 2009 var resultatet 1,9 miljarder kronor eller 1,4 %. Fondens mål 2005–2008 var att uppnå en avkastning på i genomsnitt 0,5 procentenheter per år. För 2009 var målet 0,4 procentenheter. Regeringen bedömer fondens resultat som otillfredsställande.

### *Regeringens utvärdering av Sjätte AP-fonden*

Sjätte AP-fonden skiljer sig från Första–Fjärde AP-fonderna genom att fonden har ett särskilt uppdrag och genom att fonden har obegränsade möjligheter att placera kapitalet i onoterade aktier.

Styrelsen i Sjätte AP-fonden har en betydligt mer aktiv roll än styrelserna i Första–Fjärde AP-fonderna. Verksamheten omfattar över 350 bolag, där ett 60-tal är direktägda, medan Första–Fjärde AP-fondernas verksamhet är betydligt mer finansiellt inriktad.

Som framgår av tabell 4 uppgick Sjätte AP-fondens totala avkastning efter kostnader till 4,4 % per år perioden 1997–2009 och 6,6 % perioden 2003–2009. Det är för bägge tidsperioderna högre än inkomstindex, vilket innebär att fonden bidragit till finansieringen av pensionssystemet. Däremot har fonden under perioderna inte nått sina egna mål.

**Tabell 4. Sjätte AP-fondens avkastning efter kostnader**

*Procent per år*

	1997–2009	2003–2009
Avkastning	4,4	6,6
Jämförelsenormer:		
Fondens mål	7,6	7,0
Inkomstindex	3,2	4,0
Börsindex svenska småbolag	–	17,3

Sjätte AP-fondens absolut största verksamhet är den s.k. investeringsverksamheten. Sammantaget gav denna en avkastning på 7,0 % perioden 1997–2009, vilket är lägre än fondens mål på 9,4 % för perioden. För perioden 2003–2009 gav verksamheten en avkastning på 9,4 %, vilket är något högre än målet för perioden på 8,6 %.

Investeringsverksamheten kan delas upp i investeringar i expansionsbolag, mogna bolag och noterade småbolag. Uppdelningen visar att Sjätte AP-fonden har svårt att nå lönsamhet inom området expansionsbolag. Investeringarna inom detta område gav en avkastning på –7,6 % respektive –5,8 % per år under perioderna 1997–2009 och 2003–2009. Det är kraftigt under fondens mål på 10,6 % respektive 10,2 % per år under respektive period. Mot bakgrund av de svaga resultaten genomförde fonden under 2009 en analys av investeringarna i expansionsbolagen. Resultatet av analysen blev bl.a. att fonden beslutade att successivt, under en femårsperiod, begränsa investeringarna i expansionsbolag och flytta över investeringarna mot mer mogna tillväxtbolag. Enligt regeringen är beslutet positivt och i linje med pensionssystemets intresse.

Avkastningen på fondens investeringar i mogna bolag har legat högt över fondens mål under de båda perioderna 1997–2009 och 2003–2009.

### *Regeringens utvärdering av Sjunde AP-fonden*

#### **Sjunde AP-fondens strategiska beslut**

Sjunde AP-fondens mål är att avkastningen i Premiesparfonden över rullande femårsperioder ska överträffa genomsnittet för alla fonder i premiepensionssystemet, beräknat genom PPM-index, och att det ska ske till låg risk. Målet för Premievals-fonden är att fondens avkastning ska överträffa PPM-index med 0,35 procentenheter per år.

Regeringen konstaterar att ingen av fonderna har nått styrelsens mål under de senaste femårsperioderna. Premiesparfonden gav under perioden 2005–2009 en avkastning på 4,5 % per år, vilket är 2,2 procentenheter lägre än PPM-index (under den längre utvärderingsperioden 2001–2009 överstiger dock Premiesparfondens avkastning PPM-index med 0,1 procentenheter). Premievalsfondens gav under femårsperioden en avkastning på 5,1 %, dvs. 1,6 procentenheter lägre än PPM-index. När det gäller Premiesparfonden och målet att avkastningen ska nås till lägre risk än riskerna i övriga fonder, presenteras i skrivelsen beräkningar som tyder på att risken under den senaste femårsperioden varit högre i Premiesparfonden än i de övriga fonderna.

Även om fondernas resultat jämfört med PPM-index tydligt förbättrats under det senaste året bedömer regeringen att Sjunde AP-fondens resultat under utvärderingsperioden är mindre tillfredsställande. En viktig förklaring till fondernas svaga totala resultat är det svaga resultatet från fondernas operativa förvaltning.

### **Sjunde AP-fondens operativa förvaltning**

Sjunde AP-fonden har inte nått sina mål under perioden 2005–2009 och resultaten av den operativa förvaltningen är otillfredsställande, enligt regeringen.

Premiesparfonden och Premievalsfondens redovisar för perioden en avkastning jämfört med jämförelseindex på –1,16 procentenheter respektive –0,76 procentenheter per år. Målet är att överträffa jämförelseindex med 0,5 procentenheter per år och att resultatet ska utvärderas över en femårsperiod.

Resultatet under den aktuella femårsperioden påverkas kraftigt av utvecklingen 2008, då Premiesparfonden och Premievalsfondens gav en avkastning jämfört med jämförelseindex på nästan –4 % respektive –5,6 %. Regeringen konstaterar att fondernas operativa förvaltning under 2008 och 2009 påverkats av effekter som normalt inte ingår i den aktiva förvaltningen.

Under 2009 genomförde Sjunde AP-fonden en översyn av sin operativa förvaltning. Översynen resulterade bl.a. i att de traditionella mandaten för den aktiva förvaltningen ersattes av mer kostnadseffektiv passiv förvaltning. Det är dock för tidigt att utvärdera effekterna av de förändringar som genomförts. Enligt regeringen är det emellertid angeläget att verksamheten renodlas och att inslaget av aktiv förvaltning granskas kritiskt, bl.a. mot bakgrund av fondens historia när det gäller operativ förvaltning.

### **Övriga förvaltningsfrågor**

#### *Riktlinjerna för miljö och etik*

I förra årets skrivelse om AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2008 (skr. 2008/09:130) redovisade regeringen resultatet av den offentliga utredningen om fondernas riktlinjer för miljö och etik (SOU 2008:107). I samband med behandlingen av skrivelsen ansåg finansutskottet (bet.



2009/10:FiU6) att regeringen borde undersöka möjligheterna att ta fram metoder för en återkommande utvärdering av fondernas arbete med miljö och etik i den årliga skrivelsen.

I den nu aktuella skrivelsen redovisar regeringen sin syn på hur det årliga utvärderingsarbetet bör läggas upp. Metodiken sammanfattas i punkterna nedan:

- En stor utvärdering liknande den som gjordes 2008 kan inte genomföras alltför ofta, utan en sådan bör genomföras när föregående utvärdering förlorat i aktualitet och relevans.
- Mellan de större utvärderingarna bör det i stället göras en årlig uppföljning av hur fonderna arbetat med de förslag som redan lagts fram.
- I förekommande fall bör man också uppmärksamma tillfällena och händelser som utgjort risker för allmänhetens förtroende för fonderna och granska dessa i ljuset av de bedömningar som gjorts i den större utvärderingen.
- Avgränsade uppdrag kan också vid lämpliga tillfällen lämnas till de konsultfirmor som har i uppdrag att lämna underlag till regeringens årliga utvärdering.

#### **Uppföljning av förslagen i SOU 2008:107**

Regeringen tar i skrivelsen upp två faktorer som i SOU 2008:107 och i förra årets skrivelse lyftes fram som särskilt viktiga – förslaget att fonderna gemensamt skulle utveckla och ta fram en värdegrund samt behovet av trovärdighet som en förutsättning för att fonderna ska få allmänhetens förtroende.

Fonderna har enligt regeringen valt att tolka internationella konventioner som Sverige skrivit under som ett uttryck för statens värdegrund. Men det är enligt regeringen inte helt korrekt, bl.a. eftersom konventioner oftast är resultatet av politiska kompromisser. Fonderna bör därför komplettera den nuvarande konventionsgrunden med en övergripande värdegrund som kan användas vid kommunikation med allmänheten. Regeringens bedömning från förra året att Första–Fjärde AP-fonderna (även Sjunde AP-fonden bör involveras) inom ramen för Etikrådet bör utveckla en värdegrund enligt förslagen i SOU 2008:107 kvarstår därför.

När det gäller trovärdighet och förtroende tar regeringen upp frågan om kravet på öppenhet. Mot bakgrund av fondernas uppdrag och roll är det önskvärt att fonderna tillhandahåller rättvisande information om sin verksamhet och sitt resultat. Redovisningen bör stå i proportion till verksamhetens omfattning och vara lätt att förstå och följa. Regeringen konstaterar att fondernas årsredovisningar inte alltid innehåller fullständiga upplysningar om resultatens bakomliggande orsaker.

### **Händelser som kan påverka allmänhetens förtroende**

Regeringen har tittat på fondernas stora förluster 2008 och dess påverkan på förtroendet. I utredningen SOU 2008:107 anges avkastning som ett viktigt etiskt mål. Regeringen konstaterar att en stor del av förlusterna återvunnits under 2009, varför skadan delvis är reparerad. Regeringen menar dock att fonderna tagit till vara erfarenheterna av börsrasen 2008 genom att Första–Fjärde AP-fonderna under det gångna året gjort förändringar i sina förvaltningsprocesser i syfte att skapa bättre beredskap för en mer utbredd marknadsoro. Detta innebär dock inte att risken för nya omfattande förluster försvunnit, enligt regeringen.

### **Avgränsat utvärderingsuppdrag om fondernas bolagsstyrning**

Regeringen har låtit konsultfirman McKinsey bedöma Första–Fjärde AP-fondernas agerande som ägare av börsbolag. McKinsey noterar att fonderna genomför en direkt dialog med bolag som brutit mot fondernas riktlinjer för miljö och etik, i syfte att få förändringar till stånd. Först i sista hand tillgriper fonderna uteslutning av bolaget från portföljen. Uteslutningar sker på rekommendation av Etikrådet.

McKinsey har jämfört Första–Fjärde AP-fondernas agerande med liknande utländska fonders agerande. Jämförelsen visar att flertalet av dessa bedriver en liknande uppföljning av bolag som bryter mot riktlinjerna som Första–Fjärde AP-fonden gör. Fonderna använder sig, precis som de svenska, av extern expertis för att identifiera problembolag och ser uteslutning som en sista utväg. Det finns dock undantag, som t.ex. kanadensiska CPP, som är mycket motvillig till att utesluta aktieplaceringar av miljömässiga och etiska skäl. Danska ATP och norska SPU använder sig i stort sett av samma metod som de svenska fonderna, men de har uteslutit fler bolag än Första–Fjärde AP-fonderna. Sjunde AP-fonden, som inte har rätt att rösta för fondens svenska aktier, har valt en annan inriktning som i högre grad medför uteslutning. Vid det senaste årsskiftet hade Sjunde AP-fonden uteslutit 48 bolag. Andra svenska fonder som AMF och Alecta för också dialoger med problembolag men lägger mindre tid på dialoger än vad Första–Fjärde AP-fonderna gör (ibland utesluter de också bolag utan en föregående dialog).

### *Bolagsstyrning*

I skrivelsen konstateras att Första–Fjärde AP-fonderna i jämförelse med andra likvärdiga fonder äger en mindre andel av aktierna på hemmamarknaden än andra fonder. Tre av fem undersökta utländska pensionsfonder äger mellan 2 % och 3,5 % av aktierna på den lokala aktiemarknaden. AP-fonderna äger mellan 0,8 % och 1,3 % av aktierna på Stockholmsbörsen, vilket delvis är naturligt eftersom lagen säger att var och en av fonderna högst får äga 2 % av aktierna.

Trots detta tenderar AP-fonderna att ägna mer tid åt bolagsstyrning än andra fonder. De resurser som de svenska fonderna lägger ned på bolagsstyrning ligger i nivå med vad som är brukligt för andra större institutionella investerare (motsvarande två heltidsanställda). En viktig faktor bakom detta är det svenska systemet med valberedningar vid styrelseval. AP-fonderna deltar stor utsträckning i valberedningarna.

I skrivelsen dras slutsatsen att Första–Fjärde AP-fonderna ägnar mer uppmärksamhet åt samarbete med andra organisationer och investerare än andra svenska fondförvaltare och att de röstar på ett mer fokuserat sätt än utländska fondförvaltare. Till slut konstateras att Första–Fjärde AP-fondernas ägarstyrning fungerar väl, både jämfört med andra svenska pensionsförvaltare och utländska pensionsfonder. De har ett inflytande i bolagsstyrningsfrågor i Sverige som motsvarar och, i vissa fall, överstiger deras andelar som aktieägare. Deras riktlinjer för styrning är väl utvecklade, enligt regeringen.

### *Riktlinjerna för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i AP-fonderna*

I april 2009 beslutade regeringen om separata riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i AP-fonderna.

I riktlinjerna uttalas bl.a. att AP-fonderna ”i dialog med övriga ägare” ... ”bör” ... ”verka för att riktlinjerna tillämpas så långt som möjligt” också i de företag AP-fonderna äger. Formuleringarna klargör att fondernas styrelser har det nödvändiga utrymmet att göra egna värderingar.

Finansdepartementet har gett AP-fondernas revisorer i uppdrag att granska fondernas genomförande av regeringens riktlinjer.

Regeringen sammanfattar resultatet av granskningen med att det skett en avsevärd anpassning av fondernas agerande till regeringens riktlinjer. Där emot konstaterar regeringen att det i fondernas årsredovisningar saknas en separat och fullständig beskrivning av fondernas tillämpning av riktlinjerna. Redovisningen av beviljade ersättningar till ledande befattningshavare är inte heller fullständig, med ett undantag.

En annan avvikelse från riktlinjerna är, enligt regeringen, fondernas tillämpning av riktlinjerna i de bolag de äger aktier i. Enligt regeringen valde AP-fonderna inledningsvis att avstå från att rösta i ersättningsfrågor på vissa bolagsstämmor. Efter hand har dock fonderna reviderat sina riktlinjer genom att kraven på ersättningsvillkor delvis stärkts via t.ex. skärpta krav på utvärdering. Första–Fjärde AP-fonderna understryker dock att det är styrelsernas ansvar att föreslå ersättningsvillkor utifrån bolagets specifika förutsättningar.

Regeringen konstaterar vidare att fondernas riktlinjer lett till att AP-fonderna i några uppmärksammade fall röstat emot regeringen vid bolagsstämman. Styrelserna har ansvaret för AP-fondernas agerande, både i rollen som ägare av bolag och när det gäller ersättningsvillkor i AP-fonderna.

Regeringen konstaterar därför i skrivelsen att fonderna i rollen som ägare av börsbolag har agerat för andra ersättningsvillkor än de som finns uttalade i regeringens riktlinjer.

Enligt regeringens uppfattning är ersättningsfrågor viktiga för förtroendet för AP-fonderna. Därför är det viktigt hur fonderna väljer att arbeta med dessa frågor, också i rollen som ägare av börsbolag.

#### *Kostnadsbesparingar genom samarbete mellan fonderna*

I förra årets skrivelse (2008/09:130) noterades att Första–Fjärde AP-fonderna dittills inte utnyttjat de möjligheter till kostnadsbesparande samarbete som lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder medger.

Regeringen angav då att den avsåg att följa upp vilka initiativ i första hand Första–Fjärde AP-fonderna tagit för att undersöka möjligheterna till ytterligare kostnadsbesparande samarbete. Under 2009 initierade fonderna en översyn av utrymmet för samordning.

Regeringen konstaterar dock i årets skrivelse att några resultat eller slutsatser av översynen inte har framförts till regeringen. Regeringen anger därför att den förväntar sig en redovisning så snart Första–Fjärde AP-fonderna har dragit slutsatser av det pågående arbetet.

# Utskottets överväganden

## AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse om AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009 till handlingarna. Utskottet konstaterar att fonderna under 2009 återhämtade en stor del av de omfattande förluster fonderna gjorde under finanskrisen. En genomgång av resultaten första halvåret 2010 visar att resultatförbättringen fortsatt, trots osäkerheten på finansmarknaderna under inledningen av 2010. Trots bättre resultat är buffertfondernas samlade bidrag till finansieringen av pensionssystemet fortfarande negativt, eftersom avkastningen sedan 2001 understiger uppräknningen av inkomstindex med drygt 17 miljarder kronor. Utskottet anser dock att fondernas långsiktiga resultat måste bedömas med försiktighet då de senaste tio åren har varit en relativt unik period på kapitalmarknaderna med två börsfall och stora svängningar i tillgångsvärdena.

Utskottet konstaterar vidare att fondernas förvaltningskostnader fortsatte att stiga under 2009. Utskottet utgår därför ifrån att regeringen i kommande utvärderingar följer upp vilka mått och steg fonderna tar för att effektivisera verksamheterna och sänka kostnaderna, både internt i de enskilda fonderna och genom samarbete mellan fonderna.

Utskottet har granskat regeringens skrivelse 2009/10:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009.

Utskottet noterar att den starka återhämtningen på världens aktiemarknader fick till effekt att AP-fonderna under 2009 återhämtade en stor del av de mycket omfattande förluster som fonderna gjorde under finanskrisen. Sammantaget redovisade buffertfonderna (inklusive Sjätte AP-fonden) ett resultat på nästan 136 miljarder kronor under 2009, vilket innebär en avkastning efter kostnader på drygt 19 %.

Det är den högsta årliga avkastningen som buffertfonderna redovisat sedan pensionsreformen genomfördes för tio år sedan och innebar att fondernas samlade kapital steg med 120 miljarder kronor, från 707,1 miljarder kronor i slutet av 2008 till 827,1 miljarder kronor i slutet av 2009. Att kapitalet inte ökade lika mycket som resultatet beror på att pensionsutbetalningarna under året var större än inbetalda pensionsavgifter. Utskottet kan

därmed konstatera att 2009 blev det första året som buffertfonderna var tvungna att skjuta till fondmedel för att klara de löpande pensionsutbetalningarna. Tidigare har avgifterna varit större än utbetalningarna.

Trots förra årets rekordresultat är buffertfondernas bidrag till pensionssystemets långsiktiga finansiering (dvs. avkastning utöver inkomstindex) sedan starten fortfarande negativt. Enligt regeringens beräkningar i skrivelsen uppgick det ackumulerade bidraget sedan 2001 till minus 17,8 miljarder kronor 2009. Det kan jämföras med ett ackumulerat finansieringsbidrag på drygt minus 100 miljarder kronor 2008 och nästan plus 100 miljarder kronor 2007.

Dessa stora resultatsvängningar visar enligt utskottets mening, precis som utskottet anförde i samband med behandlingen av förra årets skrivelse, att man bör vara försiktig när man bedömer buffertfondernas långsiktiga resultat och deras långsiktiga nytta för pensionssystemet. Det senaste decenniet har varit en relativt unik period med två stora börsfall och hög volatilitet i tillgångspriserna. Utskottet kan dock, i likhet med regeringen, konstatera att fondernas avkastning tidigare under 2000-talet förhindrat att den automatiska balanseringen av pensionssystemet, den s.k. bromsen, aktiverats före 2008, vilket var det år den första gången slog till. Regeringens beräkningar i skrivelsen tyder också på att buffertfonderna inte skulle ha kunnat förhindra aktivering av bromsen under 2008 och 2009, även om fonderna hade lyckats med att helt undvika det internationella börsfallet och redovisat ett resultat i linje med inkomstindex. Enligt utskottets mening är det också värt att notera att jämförelser med liknande internationella pensionsfonder visar att buffertfondernas avkastning de senaste fem åren legat över genomsnittet.

Av skrivelsen framgår att flera av fonderna under 2009 förändrat sina förvaltningsmodeller. En anledning till förändringarna är att fonderna försöker finna arbetsformer som ger dem större möjlighet än tidigare att skydda sig mot och utnyttja den typen av stora svängningar som förekommit under 2000-talet. En annan anledning är att erfarenheterna från de senaste tio åren visar att fondernas resultat av deras operativa förvaltning är och har varit mycket otillfredsställande och kostnadskrävande. I samband med behandlingen av förra årets skrivelse (bet. 2009/10:FiU6) skrev utskottet att man delade regeringens uppfattning att bl.a. det svaga operativa resultatet borde leda till att fonderna ser över sina organisationer och förvaltningsmodeller. Utskottet kan nu konstatera att en sådan utveckling påbörjats, men att det fortfarande är för tidigt att utvärdera vad detta innebär för fondernas resultat- och kostnadsutveckling.

Till följd av förändringarna i förvaltningsmodellerna är skillnaderna i arbetssätt mellan fonderna nu väsentligt större än vad de varit tidigare. Enligt utskottets mening är det en rimlig utveckling som ligger i linje med pensionsreformen och beslutet att inrätta fyra separata AP-fonder. Det

ursprungliga motivet till att dela upp kapitalet i fyra fonder var bl.a. att öppna upp för olika typer av förvaltningar och därmed sprida förvaltningsriskerna.

Utskottet kan dock konstatera att AP-fondernas samlade förvaltningskostnader fortsatte att stiga under 2009. Kostnadsutvecklingen behandlades även i samband med förra årets skrivelse. Utskottet menade då, i likhet med regeringen, att det sannolikt finns möjligheter till kostnadsbesparingar genom administrativt samarbete mellan fonderna (t.ex. IT, ekonomitjänster och personaltjänster). Utskottets ställningstagande byggde bl.a. på en rapport från konsultfirman McKinsey som menade att besparingspotentialen av administrativt samarbete mellan fonderna är relativt stor. AP-fondslagen ger också fonderna möjlighet att samarbeta på olika områden. Men dessa möjligheter har hittills endast utnyttjats i begränsad utsträckning (t.ex. det gemensamma Etikrådet).

I den nu aktuella skrivelsen anger regeringen att fonderna initierat en översyn av utrymmet för samordning men att fonderna ännu inte har redovisat några resultat av översynen. Enligt utskottets mening är det utomordentligt viktigt att förvaltningen av pensionskapitalet sker kostnadseffektivt. Utskottet utgår därför ifrån att regeringen i kommande utvärderingar följer upp vilka mått och steg fonderna tar för att effektivisera verksamheterna och sänka kostnaderna, både internt i de enskilda fonderna och genom samarbete mellan fonderna.

Utskottet kan i detta sammanhang notera att regeringen i budgetpropositionen för 2011 anger att man planerar att genomföra en översyn av AP-fondernas regelverk (inom ramen för den s.k. pensionsgruppens mandat). Regelverket har varit i bruk i tio år och det finns enligt regeringen ett behov av att se över reglerna i syfte att skapa så goda förutsättningar som möjligt för en god förräntning av kapitalet efter kostnader. Samtidigt anger regeringen att den ska följa upp vilka initiativ Första–Fjärde AP-fonderna tagit för ytterligare samarbete i kostnadsbesparande syfte.

I förra årets skrivelse redovisade och kommenterade regeringen de förslag som lagts fram av Kommittén för AP-fondernas etik- och miljöansvar. Utredningen var resultatet av en tidigare begäran från utskottet om en grundligare utvärdering av AP-fondernas riktlinjer för etik och miljö. Ett av kommitténs förslag var att fondernas arbete med etik- och miljöfrågor regelbundet borde utvärderas i regeringens årliga utvärderingar av AP-fondernas verksamhet.

Utskottet ansåg i samband med behandlingen av skrivelsen att det är viktigt att AP-fondernas verksamheter löpande utvärderas. Utskottet utgick därför ifrån att regeringen skulle undersöka möjligheterna att ta fram metoder för en återkommande utvärdering av fondernas riktlinjer för miljö och etik i den årliga skrivelsen.

I årets skrivelse presenterar regeringen en utvärderingsmodell i fyra punkter. Den går sammanfattningsvis ut på att en stor utvärdering ska göras mer sällan, först när resultaten från den föregående utvärderingen förlorat i

aktualitet och relevans. I den årliga skrivelsen ska man i stället följa upp hur fonderna arbetat med de förslag som redan lagts fram, och om det finns anledning ska man i den årliga skrivelsen även ta upp och analysera händelser som kan ha påverkat allmänhetens förtroende för fondernas verksamhet. Om det finns särskilda behov kan regeringen ge avgränsade utvärderingsuppdrag till konsultfirmor där resultaten av uppdragen senare redovisas i den årliga skrivelsen.

Enligt utskottets mening verkar regeringens modell för en löpande utvärdering av fondernas riktlinjer för miljö och etik vara rimlig. Utskottet kommer i behandlingen av kommande års skrivelser att vidare bedöma hur utvärderingsmodellen fungerar i praktiken. Utskottet kommenterar miljö- och etikfrågorna ytterligare nedan under avsnittet Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna.

Avslutningsvis kan utskottet konstatera att fonderna under första halvåret 2010 lyckades återhämta ytterligare en del av de förluster som gjordes under 2008. En genomgång av halvårsrapporterna visar att förvaltningen under första halvåret gav ett resultat på ca 11,2 miljarder kronor, trots den stora osäkerheten på finansmarknaderna under inledningen av 2010. Fondernas sammanlagda kapital steg dock med endast 3,2 miljarder kronor eftersom pensionsutbetalningarna överskred pensionsavgifterna även första halvåret 2010.

Med det som anförts ovan föreslår utskottet att regeringens skrivelse om AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009 läggs till handlingarna.

## Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna

### Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om fondernas övergripande arbete med miljö och etik. Riksdagen avslår också motionsförslag om att förbjuda AP-fonderna att placera pensionskapital i vapenindustrin och i företag som sysslar med fossila bränslen.

Jämför reservation (MP, V).

### Motionerna

I *motion Fi17* av *Ulla Andersson m.fl. (V)* anfördes att AP-fonderna inte tar de etiska och miljömässiga riktlinjerna för investeringar på allvar. Det finns enligt motionärerna en bred samsyn om att offentliga medel inte bör investeras i företag som t.ex. bryter mot internationella konventioner. Kraven på AP-fonderna att ge avkastning är i dagsläget överordnat kraven på att investeringar ska göras med hänsyn till miljö och respekt för mänskliga rättigheter. De två målen är svärförenliga. Motionerna redovisar tre fall där AP-fondernas placeringar bryter mot riktlinjerna för miljö och etik – gruvbrytning i Kongo, guldbrytning i Guatemala och oljeutvinning i Sudan.



Exemplen visar enligt motionärerna att miljö- och etikregler måste väga tyngre i AP-fondernas investeringsbeslut än vad de gör i dagsläget (yrkande 1). Motionärerna menar också att det bör avsättas resurser för att få till stånd en oberoende granskning av AP-fondernas investeringar (yrkande 2).

I *motion Fi18 av Mikaela Valtersson m.fl. (MP)* anser motionärerna att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med en proposition om AP-fondernas riktlinjer för miljö och etik som bygger på det betänkande som lagts fram av Kommittén om AP-fondernas etik- och miljöansvar. Precis som i fjol tar regeringen upp kommitténs förslag i den aktuella skrivelsen men väljer i likhet med i fjol att inte vidta några åtgärder. Motionärerna anser precis som kommittén att fondernas hållbarhetsarbete och etiska hänsynstagande måste gå längre än att begränsas till efterlevnaden av lagar och konventioner. Till exempel borde Sveriges politik för global utveckling kunna användas som värdegrund och integreras i AP-fondernas förvaltningsregler (yrkande 1).

I samma motion föreslås också att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till riktlinjer som förbjuder AP-fonderna att investera i bolag som har fossil energi som huvudsaklig verksamhet. Enligt motionärerna ger reglerna redan i dag AP-fonderna möjlighet att välja bort fossil energi i sin förvaltning, men inget händer. I stället satsar fonderna stora pengar på detta område. Vid årsskiftet 2007/08 satsade fonderna 46 miljarder kronor i den internationella energisektorn. Cirka 98 % av dessa medel satsades på investeringar i fossil energi. Fonderna äger aktier motsvarande ett värde på 12 miljarder kronor i Big Oil, världens sex största privata oljebolag, och innehavet i BP uppgår till 2 miljarder kronor. AP-fonderna investerar således betydande belopp i den mest klimatstörande verksamhet som finns. Gemensamt kapital som AP-fondskapitalet bör i stället investeras i den omställning till ett klimatsmart samhälle som krävs under de närmaste decennierna (yrkande 2).

I *motion Fi217 av Ulf Holm m.fl. (MP)* anförs att AP-fonderna bör förbjudas att placera gemensamma pensionspengar i vapenindustrin.

I *motion Fi274 av Valter Mutt och Annika Lillemets båda (MP)* anförs att svenska folket bör öka sin makt över pensionskapitalet i AP-fonderna. Direktiven till AP-fonderna bör ändras så att deras placeringar i större utsträckning gynnar en ekonomisk, social och ekologisk utveckling (yrkande 1). AP-fonderna bör i större utsträckning än i dag delta i nomineringskommittéer och bolagsstyrelser för att ta större ansvar som aktiva ägare i bolagen (yrkande 2), och fonderna bör få direktiv att investera i fonder för lokal och regional utveckling (yrkande 3). Vidare anförs motionärerna att kompetensen i AP-fondernas styrelser och i bolagsstyrelserna i de företag där AP-fonderna äger aktier bör breddas till att även omfatta ekologisk och social kunskap, inte bara ekonomisk (yrkande 4).

## **Finansutskottets ställningstagande**

### *Förslagen från Kommittén om AP-fondernas etik- och miljöansvar*

Flera av motionsyrkandena behandlar fondernas riktlinjer för miljö och etik och de förslag som Kommittén om AP-fondernas etik- och miljöansvar (SOU 2008:17) lämnade 2008.

Utskottet behandlade liknande motionsyrkanden i fjol när utskottet i samband med behandlingen av förra årets skrivelse (bet. 2009/10:FiU6) även behandlade kommitténs olika förslag till förändringar.

Utskottet konstaterade då bl.a. att såväl kommitténs som regeringens slutsats var att AP-fondernas arbete med riktlinjerna genomförts på ett bra sätt, men att arbetet kan behöva utvecklas och förtydligas. Utskottet konstaterade vidare att kommittén redovisade flera intressanta förslag till förbättringar. Flera av kommitténs förslag krävde ändringar av AP-fondslagen medan andra rymdes inom gällande regelverk.

Regeringen konstaterar i årets skrivelse att fonderna under det senaste året genomfört flera av de förslag som inte krävde förändringar av regelverket.

När det gäller förslagen som kräver ändringar i lagstiftningen gör utskottet nu samma bedömning som den gjorde i fjol. Förslagen behandlar grundläggande frågor om styrningen av AP-fonderna och kräver en mycket noggrann beredning i pensionsgruppen och Regeringskansliet. Utskottet vill därför avvakta beredningen innan man tar ställning till t.ex. förändringar av lagstiftningen på området.

I fjolårets behandling delade utskottet kommitténs och regeringens uppfattning att fonderna gemensamt, inom ramen för samarbetet i Etikrådet, borde utveckla en tydligare värdegrund för sin verksamhet.

I årets skrivelse konstaterar regeringen att inget speciellt har hänt i värdegrundsfrågan, men att regeringen står kvar vid sin bedömning att fondernas värdegrund bör vidareutvecklas. Utskottet anser i likhet med regeringen att fondernas värdegrund bör fördjupas och vidareutvecklas, och utskottet utgår därför ifrån att regeringen i nästa års skrivelse fortsätter att följa utvecklingen i frågan.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna Fi17 (V) yrkande 2, Fi18 (MP) yrkande 1 och Fi274 (MP).

### *Förbud för AP-fonderna att investera i olika branscher*

I några av motionerna föreslås att det i lag införs förbud för AP-fonderna att investera medel i vapenindustrin samt i bolag som har fossil energi som huvudsaklig verksamhet. Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i förra årets betänkande om AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2008 (2009/10:FiU6).

I likhet med tidigare behandlingar vill utskottet även nu peka på vikten av att AP-fondernas placeringar i olika företag, branscher och marknader styrs av högt ställda krav på miljö, etik och moral. Fonderna är stora kapi-

talförvaltare och blir genom sin storlek och sin verksamhet en viktig normgivare för andra bolag och förvaltare. Detta är också anledning till varför såväl regeringen som utskottet löpande utvärderar och bedömer fondernas arbete med riktlinjer för miljö och etik.

Däremot är det utskottets bestämda uppfattning att riksdagen inte bör lagstifta om vilka typer bolag, branscher eller marknader som fonderna bör eller inte bör investera i. Som utskottet redovisade ovan anser Kommittén om AP-fondernas etik- och miljöansvar att fondernas arbete med riktlinjerna genomförts på ett bra sätt, men att arbetet kan behöva utvecklas och förtydligas. Många av kommitténs förslag bör enligt utskottets mening kunna fungera som inspirationskälla för fondernas fortsatta arbete.

När det gäller investeringar i företag som tillverkar vapen kan utskottet konstatera att Första–Fjärde AP-fonderna gemensamt via Etikrådet (Första–Fjärde AP-fondernas gemensamma råd för miljö- och etikkrav gentemot utländska bolag) beslutat att utesluta och sälja sina tillgångar i tio bolag på grund av deras produktion av klusterbomber och antipersonella landminor. Bolagen är: Alliant Techsystems (USA), GenCorp (USA), General Dynamics (USA), Hanwha Corporation (Sydkorea), L-3 Communications (USA), Lockheed Martin (USA), Poongsan (Sydkorea), Raytheon (USA), Textron (USA) samt Singapore Technologies (Singapore). Våren 2010 uteslöts också Elbit Systems Ltd, ett försvarsindustriföretag som bl.a. levererar övervakningssystem till den s.k. separationsbarriären på Västbanken.

I motion Fi17 (V) tar motionärerna upp fondernas investeringar i gruvbolagen Freeport-McMoran Copper & Gold Inc. och Goldcorp Inc. som exempel på investeringar som bryter mot fondernas riktlinjer för miljö och etik.

Av Etikrådets rapport från våren 2010 framgår det att rådet har en pågående dialog med båda dessa bolag, tillsammans med andra internationella investerare. Utan att ta ställning i sakfrågan visar detta enligt utskottets mening att fondernas modell för hantering av denna typ av frågor fyller sin avsedda funktion – tveksamma bolag identifieras, en dialog inleds och bolaget utesluts om inga förändringar vidtas.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna Fi17 (V) yrkande 1, Fi 18 (MP) yrkande 2 samt Fi217 (MP).

## Styrningen av AP-fonderna

### **Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen avslår en motion om att det bör genomföras en översyn av regeringens möjligheter att ge direktiv till AP-fonderna i frågor som rör miljö och etik.

## Motionen

I motion Fi256 av *Andreas Norlén och Finn Bengtsson båda (M)* anser motionärerna att det bör göras en översyn av vilka möjligheter regeringen har att ge AP-fonderna riktlinjer när det gäller hur etik- och miljöhänsyn ska tas i förvaltningen. Regeringen kom 2009 med riktlinjer om att AP-fonderna i dialog med övriga ägare bör verka för att riktlinjerna om anställningsvillkor för ledande befattningshavare så långt som möjligt bör tillämpas i företag där AP-fonderna är delägare. Detta är det första exemplet på hur regeringen preciserar sin syn på hur fonderna ska ta etiska hänsyn i sin förvaltning. Samtidigt finns det enligt motionärerna inte några uttalanden som anger var gränsen går mellan nyttan med riktlinjer och alltför långtgående riktlinjer från regeringens sida som inskränker fondernas självständighet. Därför behövs en översyn av regeringens möjligheter att ge fonderna riktlinjer.

## Finansutskottets ställningstagande

I motion Fi256 (M) föreslår motionärerna att det bör göras en översyn av vilka möjligheter regeringen har att ge AP-fonderna riktlinjer när det gäller etik- och miljöhänsyn i kapitalförvaltningen. Det finns enligt motionärerna inga uttalade gränser om var gränsen går mellan nyttan med riktlinjer och alltför långtgående riktlinjer som inskränker fondernas självständighet.

Konstitutionsutskottet (KU) behandlade i sin granskning våren 2010 regeringens beslut 2009 om riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i AP-fonderna (2009/10:KU20). I riktlinjerna angavs att AP-fonderna bör verka för att ersättningsprinciperna i riktlinjerna så långt som möjligt även tillämpas i företag där fonderna direkt eller genom ett företag är delägare. Anmälaren ville att KU skulle granska huruvida regeringens riktlinjebeslut var förenligt med gällande lagstiftning och om beredningen av ärendet skett i enlighet med gällande beredningskrav.

I sitt ställningstagande skriver KU att AP-fonderna i sin förvaltning inte får ta närings- eller ekonomisk-politiska hänsyn, men att de ska bidra till samhällsintresset genom att ta hänsyn till miljö och etik utan att göra avkall på målet om hög avkastning. Ägarrollen ska också utövas med särskilt beaktande av den starka statliga prägel.

KU konstaterar vidare att regeringen enligt förarbetena till lagen om AP-fonderna har möjlighet att förtydliga sin syn på pensionssystemets åtagandesida och förvaltningsuppdraget i övrigt. Av förarbetena framgår vidare att ansvaret för fondernas profil när det gäller hur etik- och miljöhänsyn ska tas i fondernas förvaltning åvilar de enskilda fondstyrelserna, men att regeringen har möjlighet att precisera sin syn i detta avseende.

KU gör sedan följande bedömning:

AP-fondernas oberoende ställning slås fast i lag. Vid beslut om att utfärda riktlinjer och vid utformningen av riktlinjer måste en noggrann avvägning göras, så att AP-fondernas oberoende ställning upprätthålls. Riktlinjer som regeringen utfärdat kan inte anses formellt bindande för fonderna. Det är först genom beslut av styrelsen som riktlinjerna kan omsättas i verksamheten.

KU:s slutsats var att regeringens riktlinjer i det speciella fallet var godtagbara och att granskningen inte föranledde något uttalande.

Enligt utskottets mening är KU:s ställningstagande noggrant övervägt och väl formulerat. Ställningstagandet är också generellt till sin karaktär och täcker därmed även andra frågeställningar än det specifika fallet. Detta innebär enligt utskottets mening att det i dagsläget inte finns något behov av att ytterligare belysa riktlinjernas legala ställning.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi256 (M).

## Reservation

**Riktlinjerna för miljö och etik i AP-fonderna, punkt 2 (MP, V)**  
av Mikaela Valtersson (MP) och Jacob Johnson (V).

### *Förslag till riksdagsbeslut*

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna  
2009/10:Fi17 av Ulla Andersson m.fl. (V) yrkandena 1 och 2,  
2009/10:Fi18 av Mikaela Valtersson m.fl. (MP) yrkandena 1 och 2,  
2010/11:Fi217 av Ulf Holm m.fl. (MP) och  
2010/11:Fi274 av Valter Mutt och Annika Lillemets (båda MP) yrkandena 1 och 3 samt  
avslår motion  
2010/11:Fi274 av Valter Mutt och Annika Lillemets (båda MP) yrkandena 2 och 4.

### *Ställningstagande*

Vi anser att AP-fonderna måste följa mycket högt ställda krav på etik och moral när de placerar pensionsmedel. Genom sin storlek och sitt agerande påverkar AP-fonderna normerna för andra bolag som placerar tillgångar på marknaderna. Varje AP-fond ska enligt förarbetena till AP-fondslagen arbeta fram riktlinjer för etik och miljö. De senaste åren har fonderna successivt tagit fram riktlinjer samt metoder för kontroll och uppföljning. Till exempel har fonderna bildat ett gemensamt etiskt råd för att samordna arbetet med etik- och miljökrav gentemot utländska bolag och gemensamt upphandlat konsulthjälp för bl.a. genomlysning av fondernas portföljer i förhållande till internationella konventioner.

Detta är en bra utveckling, men det krävs ytterligare åtgärder. I dag begränsas fondernas etik- och miljöhänsyn till efterlevnaden av lagar och konventioner. Vår uppfattning är att fondernas ansvar för etik, miljö och hållbarhet måste gå längre än så. Flera av de förslag som föreslås i betänkandet från Kommittén om AP-fondernas etik- och miljöansvar (SOU 2008:17) bör genomföras. I skrivelsen om AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009 behandlar regeringen på nytt kommitténs olika förslag, men väljer precis som i förra årets skrivelse att inte föreslå några åtgärder. Vi anser därför att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med en proposition i dessa frågor. Till exempel bör AP-fonderna utveckla en värdegrund som bygger på och ligger i linje med Sveriges internationella åtaganden i

stort och med andemeningen i internationella konventioner snarare än konventionernas bokstav. Värdegrunden och arbetssättet bör fullt ut integreras i AP-fondernas verksamhet.

Vi anser dessutom att AP-fonderna fullt ut måste följa de lagar och konventioner som fonderna satt upp som riktlinjer för sin placeringsverksamhet. I dag placerar AP-fonderna i bolag som bryter mot internationella konventioner. Ett exempel är fondernas investeringar i Lundin Minings och Freeport-McMoran Copper som bedriver en etiskt mycket tveksam gruvbrytning i Kongo. Andra exempel är den starkt kritiserade gruvbrytning Goldcorp Inc utför i Guatemala och Lundin Petroleums lika starkt kritiserade verksamhet i Sudan. Vår uppfattning är att riktlinjerna för miljö och etik måste ges större tyngd i AP-fondernas investeringsbeslut.

Vi anser också AP-fonderna bör förbjudas att investera i företag som tillverkar vapen. AP-fonderna äger i dag aktier i vapenindustrin, och enligt vår mening är det inte i linje med god etik och moral. Man bör dessutom förbjuda fonderna att investera i bolag som har fossil energi som huvudsaklig verksamhet. Vid årsskiftet 2007/08 hade AP-fonderna investerat ca 46 miljarder kronor i den internationella energisektorn. Cirka 98 % av dessa medel satsades på investeringar i fossil energi. Fonderna investerar alltså betydande belopp i den mest klimatstörande verksamhet som finns och bidrar därmed till klimatförändringarna och till att skapa strukturer som upprätthåller samhällets behov av fossila bränslen. Det gemensamma AP-fondskapitalet bör i stället investeras i den omställning till ett klimatsmart samhälle som krävs under de närmaste decennierna.

Vi anser vidare att man bör undersöka möjligheterna att ändra AP-fondernas direktiv så att fonderna får möjlighet att investera i fonder för lokal och regional utveckling.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi anført om bl.a. utvecklandet av AP-fondernas ansvar för etik och miljö och om förbud för AP-fonderna att placera pensionsmedel i vapenindustrin och i företag som har fossil energi som huvudverksamhet. Vi tillstyrker därmed delvis motionerna Fi17 (V), Fi18 (MP), Fi217 (MP) och Fi274 (MP) yrkandena 1 och 3 samt avstyrker motionen Fi274 (MP) yrkandena 2 och 4.

BILAGA

## Förteckning över behandlade förslag

### Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2009/10:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2009.

### Följdmotionerna

*2009/10:Fi17 av Ulla Andersson m.fl. (V):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att miljö- och etikreglerna behöver väga tyngre i AP-fondernas investeringsbeslut.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om oberoende granskningar av AP-fondernas investeringar.

*2009/10:Fi18 av Mikaela Valtersson m.fl. (MP):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med förslag om AP-fondernas riktlinjer för etik och miljö.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med riktlinjer som reglerar AP-fondernas möjlighet att investera i bolag med fossil energi som huvudsaklig inriktning.

### Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

*2010/11:Fi217 av Ulf Holm m.fl. (MP):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att AP-fonderna inte ska tillåtas investera i vapenindustrin.

*2010/11:Fi256 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M):*

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av regeringens möjligheter att ge AP-fonderna riktlinjer när det gäller hur etik- och miljöhänsyn ska tas i fondernas förvaltning.



*2010/11:Fi274 av Valter Mutt och Annika Lillemets (båda MP):*

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att AP-fonderna ska få direktiv att utöva ett aktivt ägarskap i syfte att uppnå en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling snarare än kortsiktig lönsamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att AP-fonderna ska delta i nomineringskommittéer och bolagsstyrelser för att ta ett större ansvar som aktiv ägare i bolagen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att AP-fonderna ska få direktiv att investera i svenska fonder för lokal och regional utveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kompetensen i AP-fondernas styrelser och i bolagsstyrelser där AP-fonderna är representerade breddas till att bli även ekologisk och social, inte bara ekonomisk.